

MULTATULI-MUSEUM

50 jaar gevestigd
in het geboortehuis
Korsjespoortsteeg 20
Amsterdam

2025

**KORSJESPOOL
STEEG** (CENTRUM)

50 jaar Multatuli-Museum

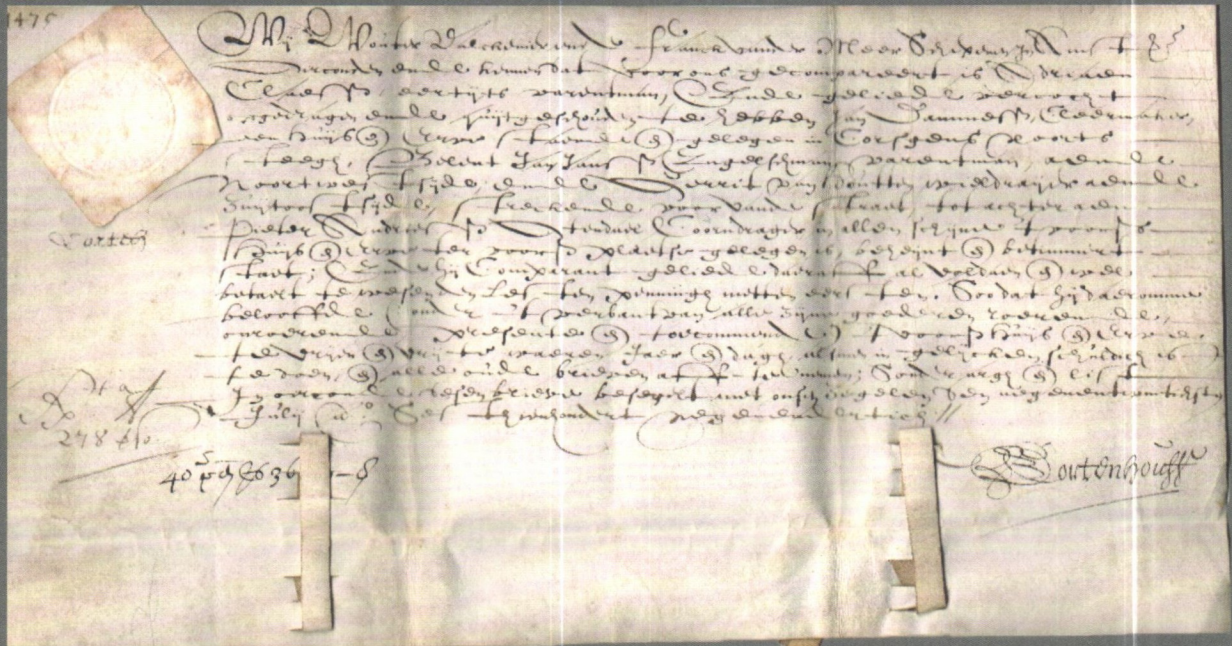
Dit jaar viert het Multatuli-Museum dat het 50 jaar gevestigd is in het rijksmonument aan de Korsjespoortsteeg 20 in Amsterdam, het geboortehuis van de grootste schrijver van Nederland. Ter gelegenheid hiervan organiseert het Multatuli Genootschap een speciale tentoonstelling.

De tentoonstelling toont documenten en objecten uit het archief van het museum, waaronder: het oudste koopcontract van het pand uit 1639, een briefje van Multatuli's weduwe waarin zij schrijft dat Multatuli onaangenaam verrast was toen hij vernam in de Korsjespoortsteeg te zijn geboren, en een kopie van de geboorteakte van Multatuli, waaruit blijkt dat zijn echte naam niet Eduard Douwes Dekker was...

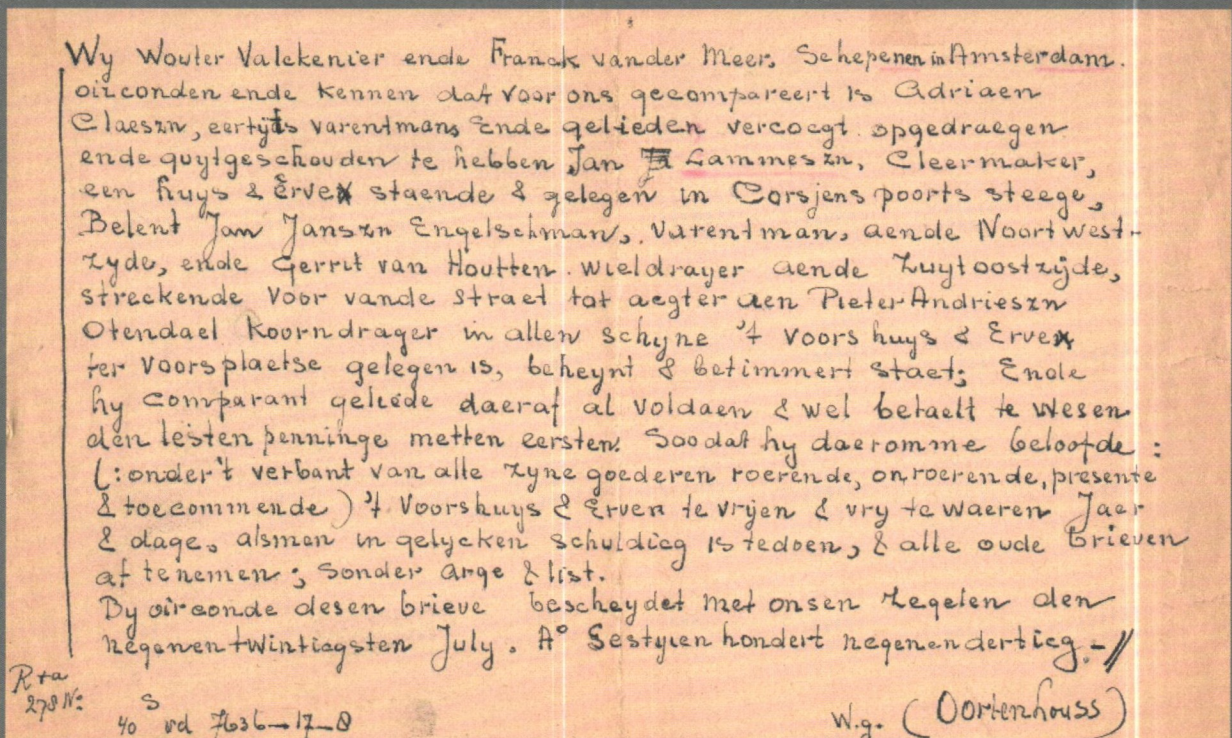
Er wordt aandacht besteed aan de hoogtepunten van de afgelopen 50 jaar, zoals: de lancering van de website *multatuli-online*, de publicatie van de *Volledige Werken*, *K. ter Laan's Multatuli-encyclopedie*, de eerste volledige biografie van Multatuli en de eerste biografie van Multatuli's tweede echtgenote Maria (Mimi) Frederika Cornelia Hamminck.

De tentoonstelling is ook een eerbetoon aan de heer en mevrouw Roelfsema. Multatuli-bewonderaar C.G. Roelfsema kocht het geboortehuis in 1943. In 1955 verkocht hij het aan de gemeente Amsterdam, met de voorwaarde dat er een Multatuli-Museum zou komen. Zijn echtgenote J.A. Roelfsema-Tenge werd een legendarische conservator van het museum.

Het bestuur van het Multatuli Genootschap

Afb. 1 | Het oudste koopcontract van (toen nog)
Corsjenspoortssteeg (1639)

Afb. 2 | Transcriptie van het oudste koopcontract

Het oudste Koopcontract

Het oudste document waarin het geboortehuis van Multatuli wordt genoemd, is een op perkament geschreven kwijtschelding uit 1639. Een kwijtschelding was een akte opgemaakt door schepenen van Amsterdam bij de overdracht van onroerend goed. De overdracht vond plaats na wisseling van eigenaar door verkoop of schenking. De tekst van de kwijtschelding was een standaard juridische formulering. Panden hadden toen nog geen nummers. In plaats daarvan werden de namen van de eigenaren van de belendende panden vermeld.

In hedendaags Nederlands luidt de tekst van het formulier ongeveer als volgt:

Wij, Wouter Valekenier en Franck vander Meer, schepenen in Amsterdam, getuigen en geven te kennen dat voor ons verschenen is, Adriaen Claeszn, oud-matros, en deze die verschenen is, verklaarde dat hij verkocht en overgedragen heeft aan Jan Lammeszn, kleermaker, een pand in de Corsjenspoortssteeg met aan de noordwestzijde het belende pand van Jan Janszn Engelschman, matros, en aan de zuidoostzijde het belende pand van Gerrit van Houtten, wieldraaier, en strekende van de straat tot aan het achtergelegen pand van Pieter Andrieszn Otendael, korendrager**, zichtbaar gelegen aan de voorzijde in gebouwde staat. En deze die verschenen is verklaarde daarvoor geheel betaald te zijn voor het volle bedrag, zodat hij er voor borg staat, met als onderpand al zijn goederen, roerende en onroerende, tegenwoordige en toekomstige, het perceel te vrijwaren tegen de gevolgen van verzwegen of onbekende lasten, zoals men in zulke gevallen schuldig is te doen, en erop drukkende schuldbewijzen af te lossen, zonder boos of bedrieglijk opzet. Tot getuigenis daarvan bezegeld met onze zegels, 29 juli 1639.*

* Wieldraaier: persoon, werkzaam in een lijnbaan en die het wiel draaide waardoor de touwstrengen om elkaar gedraaid werden.

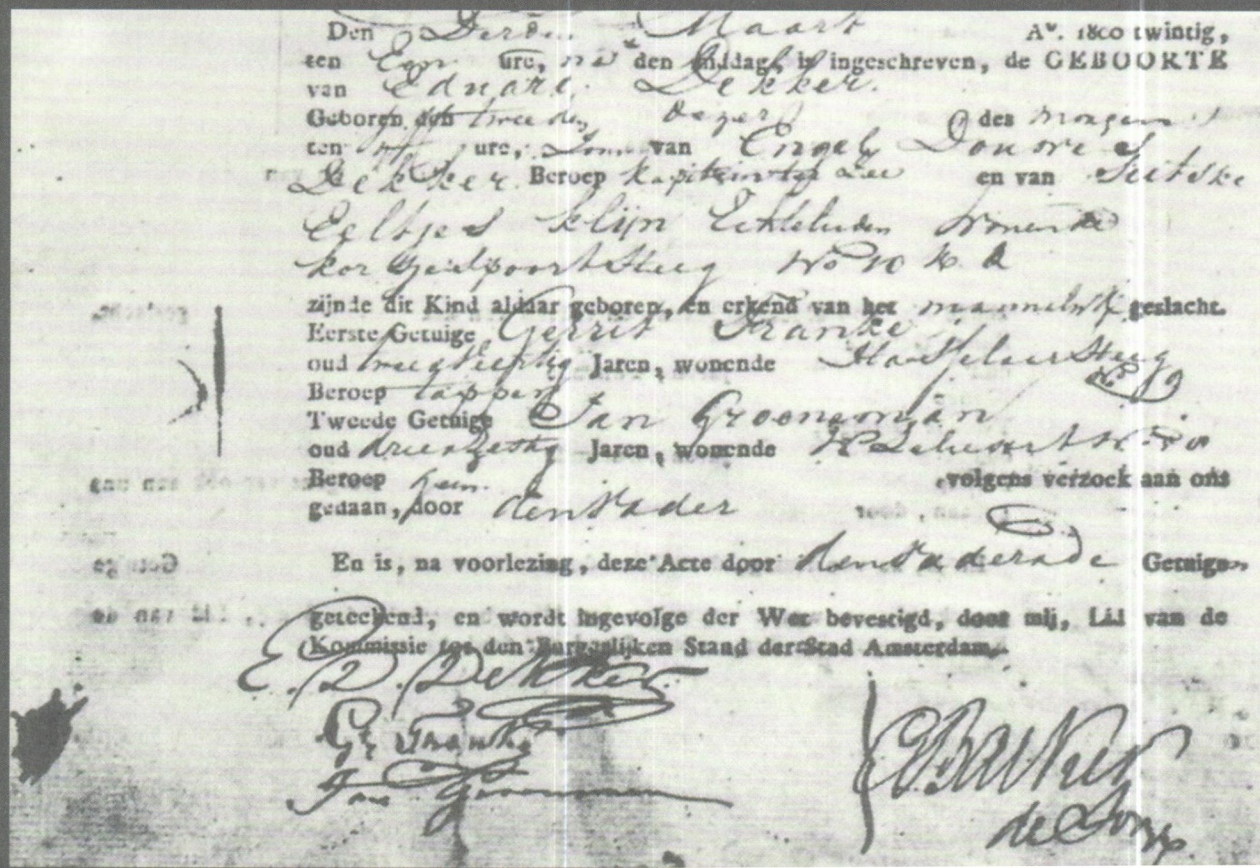

** Korendrager: had tot voornaamste taak het dragen van zakken koren (en ook wel zout) uit schepen naar pakhuizen.

De Corsjenspoort was een van de vijf oorspronkelijke stadspoorten van Amsterdam in de ommuring van Singel, Kloveniersburgwal, Geldersekaade, en werd omstreeks 1470 gebouwd. Aanvankelijk werd de poort Heijmanstoren genoemd, naar de naastgelegen toren. De latere naam zou zijn afgeleid van een houtzager, Cors (Corsgen) Tijmensz, die van 1481 tot 1528 in de toren woonde. Aangenomen wordt dat hij ook poortwachter was. Met de derde stadsuitleg van Amsterdam kwam het Singel binnen de stad te liggen, en hierdoor verloor het haar verdedigingsfunctie, waarmee de stadspoort overbodig werd. De toren werd kort daarna, in 1629, afgebroken.

In 1820, het geboortjaar van Multatuli, was het huisnummer van het pand nog 10. In de negentiende eeuw werd een nieuw systeem van nummering ingevoerd: oneven nummers aan de linkerzijde van de straat en even nummers aan de rechterzijde, gezien vanaf het centrum van de stad.

Afb. 3 | Geboorteakte Multatuli

Geboorteakte Eduard Dekker

Multatuli werd op 2 maart 1820, 's middags om vijf uur, in de Korsjespoortsteeg geboren. Hij werd bij de Burgerlijke Stand van Amsterdam ingeschreven als Eduard Dekker. 'Douwes' was de tweede voornaam van zijn vader Engel. Het was niet ongebruikelijk dat de tweede voornaam van de vader bij de familienaam werd getrokken. Multatuli deed dat ook, net als zijn broers, hoewel dat sinds 1811 verboden was. In dat jaar had Napoleon een decreet uitgevaardigd dat iedereen een achternaam moest aannemen. En de officiële achternaam van Multatuli's vader was Dekker, niet Douwes Dekker.

Den Derden Maart Ao. 1800 twintig, ten Een ure, na den middag, is ingeschreven de Geboorte van Eduard Dekker, geboren den tweeden dezer, des morgens ten vijf ure, Zoon van Engel Douwes Dekker, Beroep kapitein ter Zee, en van Sietske Eeltjes Klijn, Echtelieden, wonende Korsjespoortsteeg No 10, K 4; zijnde dit Kind aldaar geboren, en erkend van het mannelijk geslacht.

Eerste getuige Gerrit Franke, oud twee & veertig Jaren, wonende Hasselaarsteeg No 9, Beroep tapper.

Tweede getuige Jan Groeneman, oud drie & zestig jaren, wonende N. Leliestr No 58, Beroep geen,

volgens verzoek gedaan aan ons, door den Vader.

En is, na voorlezing, deze Acte door den Vader & de Getuigen geteekend, en wordt ingevolge der Wet bevestigd, door mij, Lid van de Kommissie tot den Burgerlijken Stand der Stad Amsterdam.

E.D. Dekker
Gt Franke
Jan Groeneman
C. Backer de Jonge

Het was hem niet lief dat hij geboren was in de Korsjespoortsteeg...

Op 5 juli 1918 schreef Multatuli's weduwe Mimi Hamminck Schepel een briefje aan de secretaris van de Vereeniging het Multatuli-Museum. Ze schreef dat Multatuli's weldoener Jan Zürcher had ontdekt dat hij -Multatuli- geboren was in de Korsjespoortsteeg, en niet, zoals hij altijd gedacht had in de Haarlemmerstraat. 'Het was hem toen niet lief dat dit nu anders bleek.'

Multatuli is hier op 2 maart 1820 geboren, Korsjespoortsteeg (toen nog) nummer 10. In 1822 verhuisde het gezin naar de Binnen Brouwersstraat, en kort daarna naar de Haarlemmerdijk (niet de Haarlemmerstraat, zoals Mimi ten onrechte schreef). Ook dat adres was hem te min. Aan zijn eerste vrouw Everdine Huberta, baronesse van Wijnbergen

(1819 - 1874), toen nog zijn verloofde, schreef hij in 1845:

Gij, lieve Everdine, bewoondet in Amsterdam een mooi huis, in een aristocratische buurt, niet waar? Gij schreeft in uwen laatsten brief <<hoe menigmaal heb ik misschien het huis uwer ouders voorbijgewandeld zonder te weten, enz.>> Dat is waar, lieve engel, maar als men het u had kunnen voorspellen, zoudt gij misschien den neus opgehaald hebben voor een echtgenoot, wiens ouders slechts op den Haarlemmerdijk wonen.

Mimi schrijft ook dat de Vereeniging Het Multatuli-Museum al in 1918 overwogen had het geboortehuis te kopen.

Afb. 4 | Briefje dat Mimi in 1918 aan de Vereeniging Het Multatuli-Museum stuurde

Aan den Heer J. H. Göhre, Secretaris der
Vereeniging Het Multatuli-Museum.

Leer geacht heer,

Met belangstelling ontving ik de circulaire van het Buitens Museum. En hoop hier dat de bijeenkomst op [deze] dagen zal.

Wat my persoonlijk betreft, zal ik wel de
vragen dat ik lever niet in de besprekingen leg,
worden het... Ook heb ik een nieuw idee
over de wijze van kleding. Een gedenkboek...
den gedenkboek, in te tekenen. Het komt dan
op de uitvoering aan.

Wat het aankopen van Multatuli's geboortehuis
betreft, om het als museum in te richten, dat is
heel eigenaardig. Overigens, Dokter heeft
pas in de laatste jaren van zijn leven vermen-
men, dat hij in dat huisje te huis geboren was.

Aan de Heer J G Götze, secretaris der
Vereeniging Het Multatuli-Museum

Zeer Geachte Heer,

Met belangstelling ontving ik de circulaire van het Bestuur 'Mult-Vereeniging' en hoop zeer dat de Bijeenkomst op 7 dezer slagen zal.

Wat mij persoonlijk betreft zult u wel begrijpen dat ik liever niet bij de besprekingen tegenwoordig ben. - Ook heb ik geen nieuw idee over de wijze van huldiging. Een gedenkteken, een gedenkboek, uitstekend! Veel komt dan op de uitvoering aan.

Wat het aankopen van Mult's geboortehuis betreft, om het als museum interichten, dat is heel eigenaardig. - Overigens Dekker heeft pas in de laatste jaren van zijn leven vernomen, dat hij in dat bewuste huis geboren zou zijn. De heer Jan Zürcher heeft dat, ik meen in de 80er jaren op het stadhuis uit gevonden. Dekker had als kind altijd gewoond, en meende ook geboren te zijn, in een huis aan

de Haarlemmerstraat. Het was hem toen niet lief dat dit nu anders bleek. (Over het bankje van dat huis spreekt hij in 'Divagation' blz 29 en 43. - Deel X van de Verzamelde Werken.) Telkens als Dek in Amsterdam kwam wandelde hij langs dit huis. Het was ouderwetsch met een opstoepte en daarop een groengevervde bank. Het huis was eigendom van zijn ouders. Hij heeft het mij aangewezen, maar ik vind het niet terug, het zal wel verbouwd zijn.

Voor eenigen bijdragen voor het Museum zal ik vóór dien tijd zeker zorgen.

Den Haag
5 juli 1918

Met de meeste hoogachting
Weledelgeb Heer
Uw dienstw
Wed. E Douwes Dekker Schepel

zijn. De heer Jan Zürcher heeft dat, ik meen in de 80er jaren op het stadhuis uit gevonden. Dekker had als kind altijd gewoond, en meende ook geboren te zijn, in een huis aan de Haarlemmerstraat. Het was hem toen niet lief dat het nu anders bleek. (Over het bankje van dat huis spreekt hij in 'Divagation' blz 29 en 43. - Deel X van de Verzamelde Werken.) Telkens als Dek in Amsterdam kwam wandelde hij langs dit huis. Het was ouderwetsch met een opstoepte en daarop een groengevervde bank. Het huis was eigendom van zijn ouders. - Hij heeft het mij aangewezen, maar ik vind het niet terug, het zal wel verbouwd zijn.

Voor eenigen bijdragen voor het Museum.

zal ik vóór dien tijd zeker zorgen.

Met de meeste hoogachting
Weledelgeb Heer
Uw dienstw
Wed. E Douwes Dekker Schepel

De gedenksteen

In 1887, kort na Multatuli's overlijden, namen de toenmalige gemeentearchivaris N. de Roever en de adjunct-archivaris W.R. Veder het initiatief om in de gevel van Multatuli's geboortehuis een gedenksteen te plaatsen. Er kwam een intekenlijst, en in december van dat jaar werd de steen geplaatst. Tot de intekenaars behoorden de eerste vrouwelijke arts van Nederland, Aletta Jacobs (1845 - 1929), de latere wethouder van Amsterdam F.M. Wibaut (1859–1936) en de schrijver Frederik van Eeden (1860–1932). In 2020 is de steen grondig gereinigd.

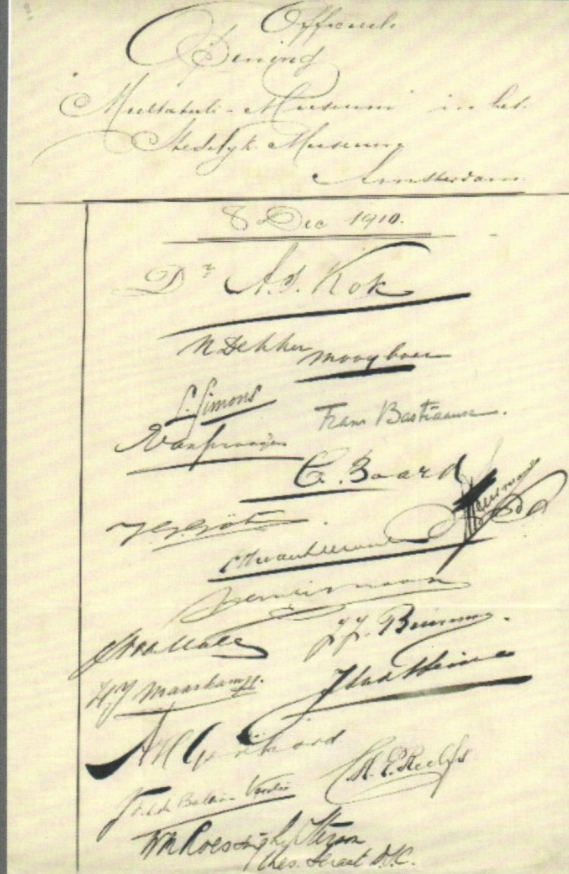

Afb. 5 | Gedenksteen in de gevel van Korsjespoortsteeg 20, geplaatst in 1887, kort na Multatuli's overlijden.

Vereeniging Het Multatuli-Museum

De geschiedenis van het Multatuli-Museum begint in 1910, met een tentoonstelling van multatuliana in het Stedelijk Museum te Amsterdam, ter herdenking dat 50 jaar geleden de *Max Havelaar* verschenen was. Het topstuk van de tentoonstelling was het handschrift van de *Max Havelaar*, door de schoonzoon van de uitgever van de eerste druk J. de Ruyter, C.H. E. Reelfs, aan de tentoonstellingscommissie afgestaan. Nadat de tekst was gezet, was het handschrift met daarin de beruchte correcties in rood door Jacob van Lennep in een kast in de drukkerij verdwenen. De schoonzoon had het handschrift in de nalatenschap van zijn schoonvader aangetroffen. Het manuscript is het kostbaarste bezit van het museum. Het maakt nu onderdeel uit van de Collectie Multatuli Genootschap van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam, en wordt bewaard in het Allard Pierson. De collectie bestaat uit circa 80 manuscripten, circa 3800 brieven en circa 1400 items beeldmateriaal. De collectie werd in 1931 door vereniging vanwege de betere bewaaromstandigheden in bruikleen gegeven aan de Universiteit van Amsterdam.

Na afloop van de tentoonstelling werd de Vereeniging Het Multatuli-Museum opgericht, die als doel had de vele geschonken multatuliana blijvend te beheren. Op het oprichtingsdocument staan de handtekeningen van vele bekende Multatulianen.

Officiële Opening Multatuli-Museum in het Stedelijk Museum
Amsterdam
8 Dec 1910

Dr A.S. Kok [Shakespeare-vertaler]
N. Dekker Maagboer

L. Simons
Frans Bastiaanse [eerste secretaris van de Multatuli-commissie]

G. Baard
J.G. Götze [tweede secretaris van de Multatuli-commissie]
H.J. Maaskamps
C.H.E. Reelfs [schenker van het handschrift van de Max Havelaar]
A.H. Gerhard [voorman van de S.D.A.P.]
J.N. van Hall [Gids redacteur]
C.Th. Deventer [Indië specialist]
P.J.A. Meermans [grondlegger van het Multatuli-Museum]

De geschiedenis van het Multatuli-Museum in vogelvlucht

Het museum vond aanvankelijk onderdak in een zaal van het Stedelijk Museum. In 1926 verhuisde de collectie naar de Universiteitsbibliotheek Amsterdam, toen gevestigd in het gebouw Handboogdoelen aan het Singel. Een deel van de collectie, handschriften, documenten en brieven van voor 1900 werd in 1931 door de vereniging vanwege de betere bewaaromstandigheden in bruikleen gegeven aan de Universiteit van Amsterdam. Wegens bouwvalligheid van het oude gebouw moest de museumzaal in 1955 ontruimd worden en werd de collectie ondergebracht in de opslagruimten in het Militiegebouw, Singel 423. Multatuli's weduwe en tweede echtgenote Maria (Mimi) Frederika Cornelia Hamminck Schepel (1839-1930) bezorgde na zijn dood vele uitgaven van zijn werken en brieven, en

voorzag deze van belangrijke toelichtingen. Op 25 september 1930 overleed zij, te Den Haag, op 90-jarige leeftijd. Zij liet een aantal bezittingen van Multatuli na aan het museum, waaronder zijn boekenbezit, zijn bureau, een pendule, een wereldbol en de sofa waarop hij overleden was. Deze vormen de topstukken van het museum.

Omdat de voorzitter van de Vereeniging Het Multatuli-Museum tijdens de oorlog een pro-Duitse koers ging varen, werd de vereniging in 1946 omgedoopt tot Multatuli-Genootschap, toen nog met een verbindingsstreepje geschreven.

Sinds 2009 is de officiële naam van het genootschap Multatuli Genootschap, nu zonder verbindingsstreepje.

Afb. 7 | Maria (Mimi) Hamminck Schepel (1839 - 1930), Multatuli's tweede echtgenote

Afb. 8 | Multatuli-Museum in het
Stedelijk Museum Amsterdam (1910-1926)

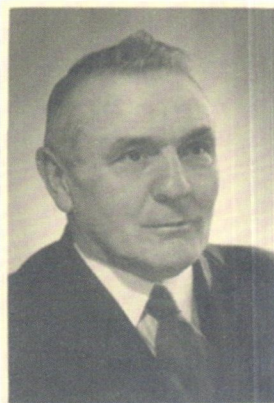
Afb. 9 | Multatuli-Museum in het
Amsterdamse Universiteitsbibliotheek
(1926-1955)

Afb. 10 | Multatuli-Museum opgeslagen in
het Militiegebouw (1955-1957)

De Roelfsema's

Het geboortehuis was in 1943 gekocht door Multatuli-bewonderaar C.G. Roelfsema (1890 - 1970). In 1957 verkocht hij het huis aan de gemeente voor 14.000 gulden met als bepaling dat beneden een Multatuli-Museum zou komen, en hij en zijn vrouw J.A. Roelfsema-Tenge boven konden blijven wonen. De verzameling (minus de kwetsbare manuscripten- en brievenverzamelingen) verhuisde in 1957 naar de Korsjespoortsteeg, en werd in de woonvertrekken opgeslagen, want beneden woonde nog een huurder. In 1966 kon alles naar beneden, en dankzij een rijke gift kon het museum verbouwd worden.

Afb. 11 | Multatuli-bewonderaar
de heer C.G. Roelfsema (1890-1970)

Afb. 12 | De collectie van het museum opgeslagen
in het appartement van de Roelfsema's

CONCEPT KOOPCONTRACT

Ondergetekenden,

Jan de Winter, referendaris ter Gemeentesecretarie van Amsterdam, wonende te Amsterdam, ten deze de Gemeente Amsterdam voor het na te meldene vertegenwoordigende krachtens de hem op grond van artikel 78 lid 2 van de gemeentewet door de burgemeester van Amsterdam verstrekte opdracht,

partij ter ener zijde, en
Cornelis Gerardus Roelfsema, vertegenwoordiger, wonende te Amsterdam
Korsjespoortsteeg 20,

partij ter anderer zijde;

in aanmerking nemende:

dat de Gemeente Amsterdam bij akte van transport, heden voor de notaris A.O.Graaff te Amsterdam verleden, heeft gekocht van partij ter anderer zijde:

" het huis met ondergrond en erf, staande en gelegen te Amsterdam

" aan de Korsjespoortsteeg 20, kadastraal bekend gemeente Amsterdam

" sectie M nummer 5624 groot 0.55 are,

voor een som van f 14.000,— (veertienduizend gulden);

dat blijkens het betreffende raadsbesluit van 6 maart 1957 nummer

165 partij ter anderer zijde zich het recht heeft voorbehouden de

bovenverdieping van het verkochte perceel gedurende zijn leven te

blijven bewonen zonder hiervoor enige huur verschuldigd te zijn;

dat bovendien werd overeengekomen dat na het overlijden van partij

ter anderer zijde mejuffrouw J.A.Tenge de betreffende bovenverdie-

ping zal kunnen huren van de Gemeente Amsterdam tegen een redelijke,

door de Gemeente Amsterdam te bepalen, huurprijs;

verklaren ter effectuering van bovenomschreven bedingen te zijn over-
eengekomen als volgt:

1. De Gemeente Amsterdam verleent aan partij ter anderer zijde zon-
der enig voorbehoud het recht om met ingang van heden de tweede
étage van het perceel, gelegen te Amsterdam aan de Korsjespoortsteeg
plaatselijk gemerkt 20, bevattende twee kamers en twee zolderkamers
gedurende zijn leven te mogen blijven bewonen zonder daarvoor enige
vergoeding, in welke vorm dan ook, verschuldigd te zijn.

2. Partij ter anderer zijde verbindt zich gedurende zijn leven het
toezicht te houden op de complete verzameling "Multatuliana", welke
verzameling van de Universiteits-Bibliotheek is overgebracht naar

het betreffende pand Korsjespoortsteeg 20, alsmede alle nodige medewerking te zullen verlenen bij de oprichting en instandhouding van het in te richten Multatuli Museum in het pand Korsjespoortsteeg 20.

3. De Gemeente Amsterdam zal na het overlijden van partij ter anderer zijde mejuffrouw Jacqueline Agnes Tenge, geboren te Amsterdam op 16 juni 1910, zo zij dan nog in leven is en zij zulks wenst, ^{in de gelagdeleer stellen} ~~in de gelagdeleer stellen~~ de betreffende bovenverdieping, bestaande uit twee kamers en twee zolderkamers, te huren tegen een redelijke, door de Gemeente Amsterdam te bepalen, huurprijs.

4. Partijen kiezen ter uitvoering dezer overeenkomst domicilie ten kantore van notaris A.O.Graaff te Amsterdam.

Aldus in duplo getekend te Amsterdam,

1957.

VERKOOP VOND PLAATJ
op 31 MEI 1957
Notaris A.O. Graaff
te Amsterdam

J.A. Roelfsema-Tenge (1910-2000) is bekroond met de G.H. 's-Gravesande-prijs voor bijzondere literaire verdiensten 1987, voor haar belangeloze inzet voor het Multatuli Museum.

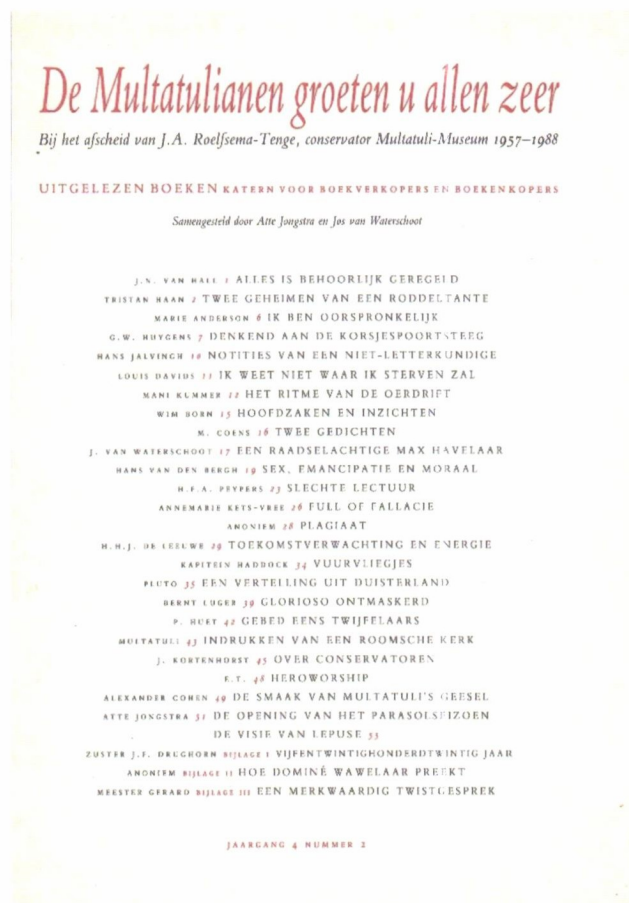
Afb. 14 | J.A. Roelfsema een jaar voor haar afscheid als conservator van het Multatuli-Museum

J.A. Roelfsema-Tenge

Jacqueline ('Lientje') Agnes Roelfsema-Tenge (1910-2000) was bijna 30 jaar lang het gezicht van het Multatuli-Museum, eerst als tweede conservator en al snel als eerste. De eerste bezoekers van het museum werden ontvangen in het appartement van haar en haar echtgenoot, waar de collectie was opgeslagen. Ze had veel werk te doen, want de vorige conservatoren hadden de ordening volledig verwaarloosd, zoals ze opmerkt in het boek *De Multatulianen* (1985) van Atte Jongstra. Op een dag ruimde ze het bureau van Multatuli op en tot haar verbazing lagen daar nog stapels brieven van Multatuli's weduwe Mimi in. In 1974 richtte zij samen met de toenmalige voorzitter van het Multatuli Genootschap Garmit Stuiveling het museum in. Zo kwam de 'Stijlkamer' met een aantal meubelstukken van Multatuli tot stand.

Ook maakte zij een begin met het archief van het museum. Ze gaf overal acte de présence als vertegenwoordiger van het museum. In 1987 ontving ze de G.H. 's-Gravesande-prijs van de Jan Campert-Stichting voor haar onbaatzuchtige werk voor het museum. Bij haar afscheid als conservator in 1988 werd zij geëerd met een tijdschrift volledig gewijd aan Multatuli met bijdragen van vele bekende Multatulianen.

Afb. 15 | Omslag van het tijdschrift waarmee J.A. Roelfsema-Tenge bij haar afscheid als conservator door Multatulianen werd geëerd

Multatuli heeft eindelijk zijn museum — MAAR VRAAG NIET HOE...

Opening

Op 1 maart 1975 werd het museum dan eindelijk geopend. *Het Parool* en de communistische krant *De Waarheid* maakten er melding van, ieder op hun eigen wijze. Het verslag in *Het Parool* was van de hand van Paul van 't Veer, van wie in 1979 een helaas onvoltooide biografie van Multatuli zou verschijnen.

(van een verslaggever)

Vandaag, precies honderd jaar nadat zijn toneelstuk *Vorstenschool* in première kon gaan, heeft Multatuli zijn museum gekregen. Het is gevestigd in de Koryjespoortsteeg, nummer twintig, hetzelfde huis waar hij op 3 maart 1820 geboren werd.

Het heeft lang geduurd voor het zo ver was. Plannen om de onvergetelijke schrijver van de

Max Havelaar met een museum te eren en zijn kostbare nalatenschap toegankelijk te maken voor

gewone mensen, waaronder hij ook vandaag nog een grote bekendheid geniet, stammen al vanaf

het begin van deze eeuw.

Zij stuitten echter op de botte onwil van de regenten.

Nauwelijks toegankelijk

De zwiepende reizen van de Multatuli uitende aan zijn voorvaders, de

telle aanklacht die hij richtte tegen

hun bladzijde kolonialisme in het voor-

malige Nederlands Indië misten hun

uitwerking niet.

Multatuli bleef actueel. Bang als men

was voor de invloed die zijn werk had

op de massa van de bevolking koos

men voor de doofstevigheid. Een

standbeeld voor een van de grootste

schrijvers uit ons letterkundig ge-

schiedenis — geen museum.

In Holland is de tactiek mij nooit te

meenen. Dat wist wederzijds uit,

schreef Multatuli in 1905. Hij kreeg

maar al te zeer gelijk.

De sporen van deze tactiek zijn tot op

de dag van vandaag aanwezig. Het nu

opende museum is een particulier

museum, de verzameling komt uit par-

ticuliere giften, de opening zelf werd

pas mogelijk dank zij een niet nader

omschreven gift van particuliere gif-

ten.

Maar ook de verzameling zelf draagt

er de sporen van. De boeken, geschre-

ven en documenten die op de bene-

denverdeling van het museum staan

zijn bij lange na niet compleet. Veel

materiaal is in de loop der jaren verlo-

ren gegaan of bevindt zich elders, in

particuliere handen, in West-Duitsland

bijvoorbeeld. De boeken, documenten

en geschenken die er wel zijn, staan

in de groot mogelijke wanorde op

een paar schommelende planken.

Krantenknipsels, reacties van tijdge-

noten, die een tentoonstelling over een

schrijver vaak zo interessant maken,

ontbreken geheel.

Op de bovenverdieping staan wel re-

levende. Het bureau waarop hij wer-

te en dat hij van bewonderaars kreeg

zijn pipen, zijn vlooienblad, de befaam-

de urn — met iederdezes negentien

jaar, een — foto's en zijn eigen boeken.

Deel met zijn eigen verzameling —

wel, keurig gerangschikt.

Het maakt een wat slechte indruk. En

dat is het Multatulimuseum, dat

na de oorlog het bebaar over het mu-

seum en de verzameling overnam,

eigenlijk nauwelijks levendig te ne-

men.

Het gezelschap dat bestaat uit 90 eer-

bedwerdige dames en heren met als

aanvoerder de excoördator van het

Instituut voor Neerlandistiek in Am-

sterdam, G. Sturtevant, kwam tot voor

kort nog en schreef 800 gulden

subsidie van het Rijk.

Genoeg om de zaak stoffelijk te hou-

den.

Multatuli bleef heel, erlof geleid

dat het museum, dat er dan eindelijk

toch geboren is, nauwelijks toegan-

kelijk is voor het publiek.

De afgeloze bezoeker die eens een

hijde wil nemen, komt voor een ge-

sluisen door te staan. Voor een boek

is een telefonische naar de bewaarder

van het pand verleid — in principe

kan het een middag in de week...

De ontstane geschiedenis van het mu-

seum toont hetzelfde beeld. In 1931

vier jaar voor de dood van Multatuli

werd de eerste tentoonstelling van

zijn werk gehouden. De belangstel-

ling was groot.

In 1939 volgde de tweede. In het Ste-

delijk Museum in Amsterdam.

De belangstelling was nog groter. Het

werd de jaren dat de jenscheper

Padberg voorspelde dat de heren-

king van Multatuli's dood in 1987 ge-

ker niet meer zou plaatsvinden.

Het materiaal dat toen rond Multatu-

li verzameld was bleef tot 1975 in het

museum. Daarna werd verhuisd naar

de voormalige Universiteitsbiblio-

theek.

De letter M

Aanvechtelijk kreeg hij daar een

aparte zaal. Alzooz moest hij echter

uitwijken tot in duistere hoeken. Op-

nieuw probeerde men zijn werk op-

tegraten te maken. Alzooz stude-

ten kwamen te staan.

In de nieuwe Universiteitsbibliotheek

weren hij bij de letter M te staan.

Veel documenten en brieven verber-

den in getuigen kasten. Een gedeelte

werd uitgesteld in vitrines.

De sofa, de beroemde 'sterfsofa', werd

gebruikt als zitbank. Hij stond nu in

de hal van het museum, in een

plaatje heen, aangevuld door de moe-

de en het brandkastje, versierd met

door stekende rokers in de US...

Tech werd in die periode de verzameling

belangrijk uitgebreid. Minu Multatu-

li's tweede vrouw schenkte hij haar

dood in 1930 veel persoonlijke brieven

aan de Vereniging Multatuli-museum,

die vanaf de tentoonstelling in het

Stedelijk in 1939 de verzameling be-

leefde.

De Perren was voor zijn studio voor

zijn 'De man van Lokaal' (1937) naar

Indië gered en had van daar belang-

rijk materiaal meegenomen. Ook dat

kwam in de bibliotheek terecht.

Lomdiale was het huis in de Koryjes-

poortsteeg aangekocht door de aan-

van de huidige bewaarder, Roelma,

een groot en rijk bewonderaar van

Multatuli.

Getrainceer

In 1938 verhuisde de verzameling naar

dit pand. Het Multatuli Genootschap,

designde de verzameling onder te bren-

gen in het Letterkundig Museum in

Den Haag als dat niet gebeurde.

Een jaar later besloot de gemeente

Amsterdam het pand zio te kopen.

Voor de somma van 14.000 gulden, 10

maal zoveel als in een koopje van

1938 oermeid staat. De gemeente ver-

plichtte zich contractueel het pand op

te knopen en in te richten als mu-

seum.

En ook dat werd jarenlang getrainceer-

deels door toevetrekken tussen de

dienst Bouw en Waardigheids- en

Kunstzaken. Deels door gebrek aan

medewerking door het Rijk.

Nu, 7 jaar later, is het dan eindelijk

over. Multatuli heeft zijn museum.

Eindelijk is dan ook het Rijk met zijn

over de brug gekomen. CUM heeft toe-

gevoerd 3000 gulden subsidie per jaar

te geven. Minus die 300 gulden natuur-

lijk.

De schietstand is echter bijna onover-

komelijk. Het Multatuli Genootschap

deelt drie jaar nodig te hebben om

orde op zaken te stellen. Bij gebrek

aan personeel, want dat kan niet van

die 3000 gulden. Tot dat tijd blijft het

museum praktisch on toegankelijk

want ook een portier is er niet. De

geest van Multatuli leeft voort in de

harten van velen. De regenten probe-

ren die geest bij elkaar nog steeds te

smoren.

Afb. 16 | Verslag van de opening
van het museum in *Het Parool*
en *De Waarheid*

Het enige Multatuli-museum op nu
ten. Een grafsteen op Westerkerk.

pagina 6 - HET PAROOL - maandag 17 februari 1975

KUNST

Geboortehuis van Multatuli op 1 maart open als museum

door PAUL VAN 'T VEER

Dankzij een groot legaat van een anonieme Multatulian zal per 1 maart dan toch eindelijk gebeuren waarop de aanhangers en bewonderaars van Multatuli al tientallen jaren wachten: het Multatuli Museum wordt heropend in het Amsterdamse geboortehuis van Eduard Douwes Dekker aan de Koryjespoortsteeg.

Voor de oorlog was het Multatuli Museum gevestigd in een zaal van de Amsterdamse Universiteitsbibliotheek. Wegens ruimtegebrek werd het gesloten, de verzameling tijdelijk opgeslagen. In 1931 kocht de gemeente Amsterdam het geboortehuis van Dekker aan de Koryjespoortsteeg 20 met de bodening er het Multatuli Museum te vestigen.

Opgeknapt

De hoofdbewoners en eigenaars, de heer en mevrouw Roelma, zelf ijverige Multatulianen, verleenden alle medewerking, maar door diverse oorzaken kwam van het voornemen niets terecht. Wel werd in 1933 het huis waar Eduard Douwes Dekker in 1820 als zoon van een koopvaardijkapitein is geboren (en overigens maar kort gewoond heeft, want toen hij in goede doen rankeocht vader Engel Douwes Dekker al spoedig een huis aan de Haarlemmerdijk), door Pa-

MULTATULI in 1859, toen hij op een zolderkamerje in Brussel aan de Max Havelaar werkte (Tekening van Johan Brashersiek in de Amsterdammer van 22 juni 1890).

bleke Werken grondig opgeknapt. Pas ruim een jaar geleden kreeg het Multatuli Genootschap, eigenaar van de verzameling en huurder van het pand, dank zij het legaat onverwacht de financiële middelen om twee etages als tentoonstellingsruimte en studie- en vergaderzaal in te richten.

Daar zijn dan straks (na telefonische afspraak met mevrouw J. A. Roelma-Tenge 247427) de kenmerkende multatulianen te bekijken die door zijn weduwe, bij alle multatulianen gemeenzaam als 'Minu' bekend, aan het Genootschap zijn

geschonken: Dikkers eigen schrijftafel, schilderijen en boeken, alomede onder meer de urn waarin oel de as van de schrijver is bewaard.

Ondanks de in deze krant kortgeleden weer eens door medewerker Bijknaert opgehaalde anekdote over de bij vergissing weggeworpen 'afgaver' uit deze urn is de as van Multatuli (en van Minu) keurig bijgezet in het Multatuli-monument op Westereid.

Maar behalve deze stoffelijke resten van de meester zelf, ook in de vorm van alle drukken in binnen- en buitenland van zijn verzamelde werken, heeft het Multatuli Museum een zeer uitgebreide collectie multatulianen in de vorm van boeken, artikelen, documenten, platen en curiosa over Eduard Douwes Dekker.

Expositie

Daaruit wordt bij de heropening een kleine expositie over zijn bekende toneelstuk, *Vorstenschool*, gemaakt. Op 1 maart is het precies honderd jaar geleden dat in de Zolderdame Schouwburg de première van dit stuk ging. In de hoofdrol stond de bekende zanger J. A. Kruseman. Ze wilde graag in een stuk van Multatuli spelen (al vond hij dat te absoluut niet kon setten), want als beplaster van vroegwenningspact was hij in zijn tijd even bekend als door zijn plandoelen voor de Javanen, de jeugd of 'de vrije gedachte'.

De collectie blijft groeien. Nog steeds levert elk jaar ja, haast elke maand zijn bijdrage of grotere stroom Multatuli-artikelen en boeken. Geen, die eeuwen studeer springend voor ons als Eduard Douwes Dekker, die je haast in levenden lijve aan die schrijftafel kunt ontmoeten.

DE SCHRIFTAFEL van Multatuli met zijn portret en zijn urn in 't Multatulimuseum.

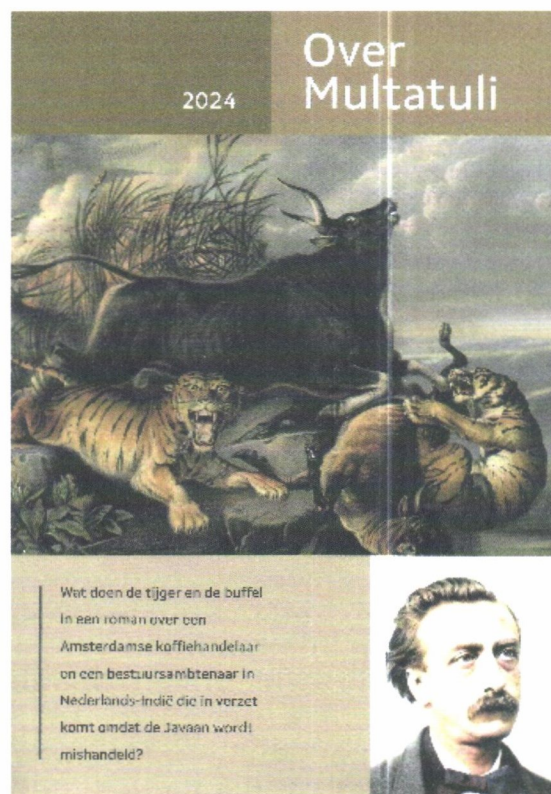
1978: Tijdschrift *Over Multatuli*

Het Multatuli Genootschap geeft sinds 1978 het tijdschrift *Over Multatuli* uit. De artikelen zijn dankzij een strenge selectie zonder uitzondering van hoog niveau. Voor Multatulianen een lust om te lezen. Het tijdschrift verschijnt eenmaal per jaar. De leden van het genootschap krijgen het gratis toegestuurd.

De delen gepubliceerd tussen 1978 en 2018 staan op de website Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren.

dbnl.org/tekst/_oveoo6overo1_01/index.php

Over Multatuli 2024 kan op de website multatuli-online (letterlijk!) doorgebladerd worden.

Afb. 17 | *Over Multatuli* 2024
142 pagina's dik

Standbeeld

‘Domela Nieuwenhuis heeft een standbeeld in Amsterdam en zelfs een heel fraai standbeeld, Multatuli nog altijd niet’, merkte de schrijver W.F. Hermans op in zijn fotobiografie *De raadselachtige Multatuli*. Het beeld kwam er door inspanningen van uitgever G.A. van Oorschot (1909 - 1987) in samenwerking met het bestuur van het Multatuli Genootschap. Het Comité Multatuli Standbeeld gaf de beeldhouwer Hans Bayens (1924 - 2003) opdracht een beeld te vervaardigen. Eind juli 1985 ontbrak er nog ongeveer f 30.000. Schrijver en arts Ivan Wolffers (1948 - 2022) sprong te hulp. Hij vroeg collega-schrijvers om bijdragen voor een boekje waarvan de opbrengst naar het comité zou gaan. Het boekje kwam met, met als titel een citaat van Multatuli. In de Amsterdamse volksmond wordt het ook wel aangeduid als de ‘Geest van Multatuli uit de fles’.

Afb. 18 | Schaalmodel van het beeld van
Hans Bayens

Het Multatuli-Museum bezit een miniatuur van het beeld, door mw. Bos, door haar na het jarenlang in bruikleen te hebben afgestaan in 2024 aan het museum geschonken.

Op 16 mei 1987, een week voor zijn honderdste sterfdag, werd in Amsterdam op de Torensluis door koningin Beatrix een standbeeld van Multatuli onthuld.

Afb. 19 | Bestuur van het Multatuli Genootschap bij Multatuli's standbeeld op de Torensluis in Amsterdam (2019)

Afb. 20 | Beginscherm multatuli-online

1993: multatuli-online

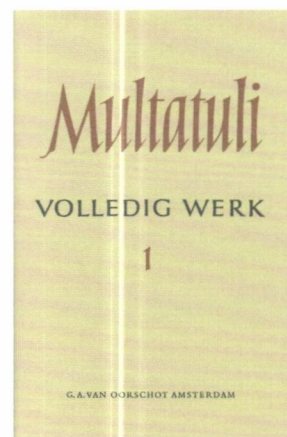
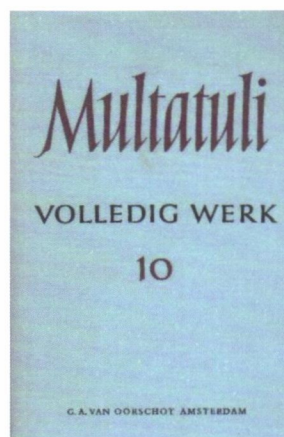
Om de belangstelling voor de schrijver en denker Multatuli levend te houden, heeft het Multatuli Genootschap de website *multatuli-online* laten maken.

Op de website zijn de *Volledige Werken* en allerlei documenten (zoals teksten, afbeeldingen, archivalia) die op hem betrekking hebben digitaal en in samenhang gepubliceerd. De website is bestemd voor belangstellenden en onderzoekers, maar ook voor wie wil kennismaken met het werk van Multatuli. Met dank aan Krijn ter Braak.

1995: Voltooïing Volledige Werken

De *Volledige Werken** van Multatuli verschenen tussen 1950 en 1995. Ze beslaan niet minder dan 25 delen, 7 delen met werken, 17 delen met brieven en documenten, en een register. De bezorgers van de VW –prof. dr. Garnt Stuiveling en prof. dr. Hans van den Berg– maakten bij hun werk veelvuldig gebruik van het archief van het Multatuli-Museum, van de documenten én de ruimte. Van elk deel van de VW werden 100 in leer gebonden luxe-exemplaren gedrukt, uitsluitend voor intekenaars. Koningin Juliana (1909 - 2004) was een van de intekenaars. Een andere intekenaar was de uitgever Johan B.W. Polak (1928 - 1992). Hij liet zijn exemplaren na aan het museum.

* *Volledige Werken* op de titelpagina's,
Volledig Werk op de omslagen.

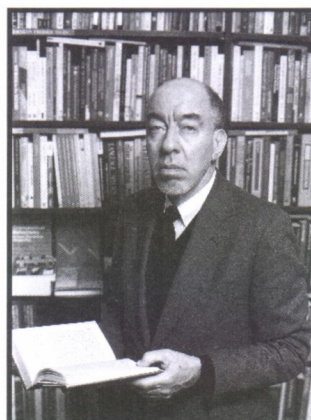
Afb. 21 | Stofomslagen van de *Volledige Werken*

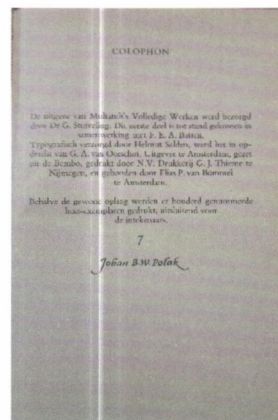
Afb. 22 | Prof. dr. Garnt Stuiveling (1907 – 1985)

Afb. 23 | Prof. dr. Hans van den Bergh (1932 – 2001)

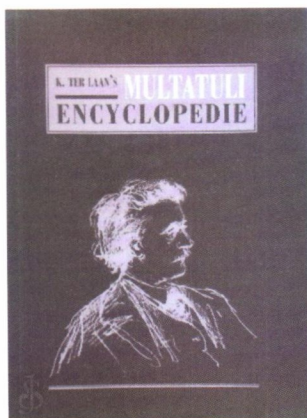
Afb. 24 | Uitgever van prachtige boeken Johan B.W. Polak (1928-1992)

Afb. 25 | Johan B.W. Polak was de 7de intekenaar op de luxe-editie van de *Volledige Werken*

1995: K. ter Laan's Multatuli-Encyclopedie

In 1964 ontving conservator mevrouw Roelfsema een opmerkelijk tweedelig kastje. Beide delen bevatten twee houten laden met elk tientallen bundels van in bruin pakpapier gewikkelde papiertjes die als aantekenfiches hadden gediend. Het was een erfstuk van Kornelis ter Laan (1871 - 1963). Deze sociaaldemocraat, bekend als 'de eerste rode burgemeester' van Nederland, had tal van naslagwerken en woordenboeken op het gebied van de letterkunde en de Nederlandse cultuur gepubliceerd. Bij nader onderzoek bleek het om ongeveer 10.000 fiches voor een Multatuli-Encyclopedie te gaan. De toenmalige voorzitter van het Multatuli-Genootschap, Hans van den Bergh, besloot dat de fiches omgezet moesten worden in een boek. Dit bleek monnikenwerk te zijn. Met ongekende toewijding slaagde Chantal Keijsper erin de chaotische kopij elektronisch vorm te geven, compleet met zetinstructies. De encyclopedie werd in 1995 gepubliceerd, bijna zeshonderd pagina's dik.

Afb. 26 | Omslag van K. ter Laan's *Multatuli-encyclopedie* (1995)

Afb. 27 | Kornelis ter Laan (1871 - 1963) socialist en letterkundige

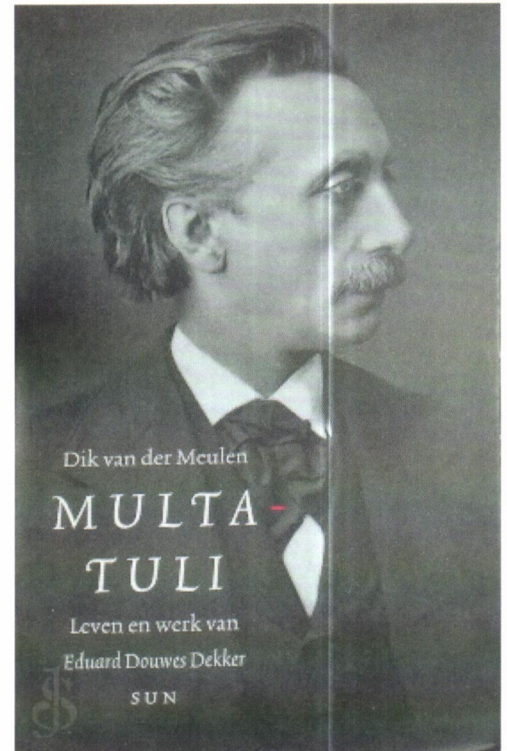
Afb. 28 | De kastjes van K. ter Laan met zijn ± 10.000 fiches

2003: Twee biografieën

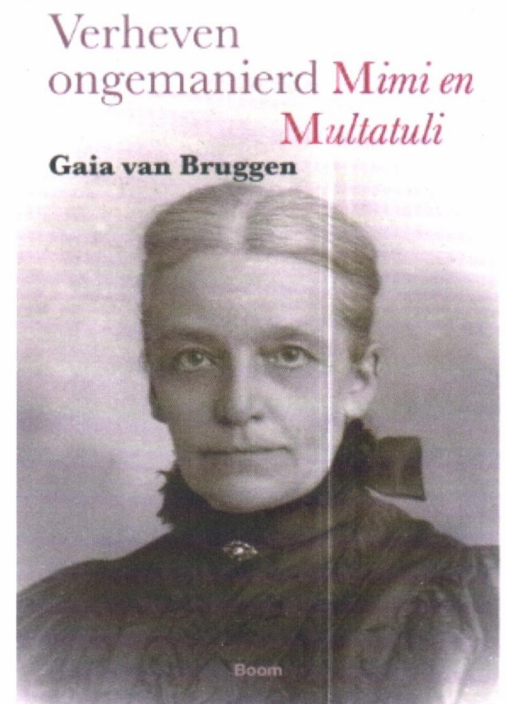
Geen biografie zonder archiefonderzoek. Het Multatuli-Museum beschikt over een uitgebreid archief, dat in de afgelopen vijftig jaar door vele onderzoekers geraadpleegd is, onder wie de bezorgers van de *Volledige Werken* en de schrijver W.F. Hermans, voor zijn fotobiografie *De raadselachtige Multatuli*. Twee recente onderzoekers zijn Dik van der Meulen en Gaia van Bruggen.

Dik van der Meulen heeft vele biografieën op zijn naam staan, van onder anderen koning Willem III, prins Bernhard en Jac. P. Thijssen. In 2002 verscheen van zijn hand de eerste volledige biografie van Multatuli, dat sindsdien geldt als hét standaardwerk over Multatuli. In 2003 werd het boek bekroond met de AKO Literatuurprijs.

Afb. 29 | Omslag biografie Multatuli

Van Multatuli's tweede echtgenote Maria (Mimi) Hamminck Schepel bestond in het geheel geen biografie. Een leemte vond Multatuli-kenner Gaia van Bruggen. Mimi was hem als jong meisje gevolgd naar Duitsland en had daar lief en (veel) leed met hem gedeeld. En na zijn dood was zij een onvermoeibare (pleit-)bezorger van zijn werk geweest. In 2023 verscheen de biografie.

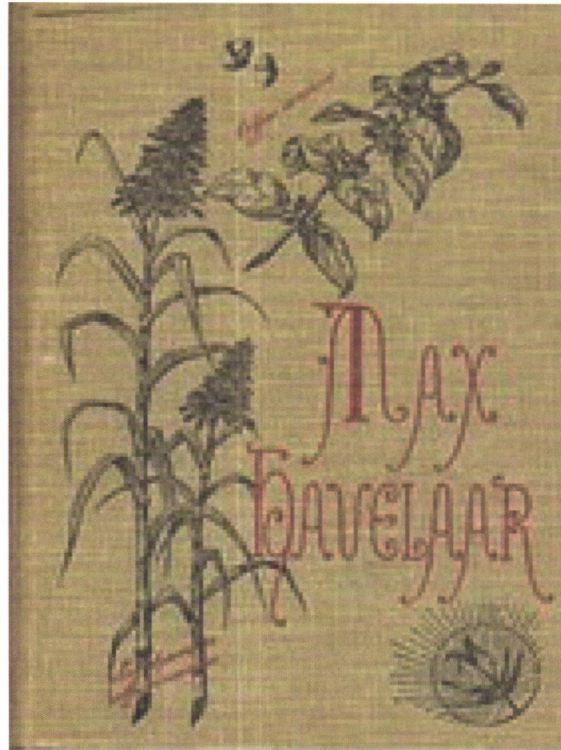

Afb. 30 | Omslag biografie Mimi Hamminck Schepel

2025: Een hele kleurenwaaier van Max Havelaars

De laatste druk van de *Max Havelaar* waar Multatuli nog zelf aan meegewerkt heeft, is de 5de uit 1881. Hij wijzigde de spelling van de boektitel in: *Max Havelaar, of de Koffi-veilingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij*, bracht een aantal wijzigingen in de tekst aan en voegde nogmaals een groot aantal noten toe. Moderne uitgaven zijn bijna allemaal op de 5de druk gebaseerd.

Opvallend aan deze editie is dat de exemplaren verkocht werden in verschillende omslagkleuren. Het is vaak geprobeerd te achterhalen in welke kleuren allemaal, maar dat is niemand ooit gelukt. Dankzij een genereuze schenking in 2025 van René Hesselink van het antiquariaat Hinderickx & Winderickx te Utrecht beschikt het museum nu over een serie 5de drukken van de *Max Havelaar* in alle kleuren van de regenboog.

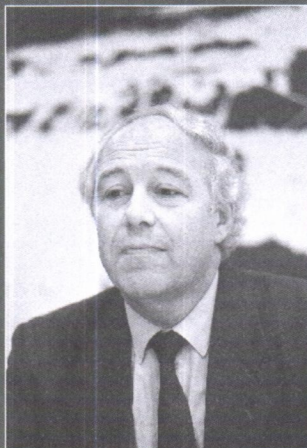

Afb. 31 | Een van de vele omslagen van de 5de druk van de *Max Havelaar* (1881)

Multatuli Genootschap – De Voorzitters

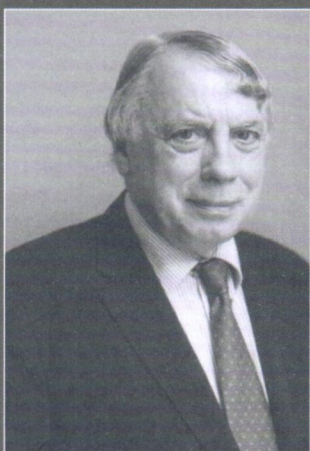
Prof. dr. Garmt Stuiveling
1945 - 1984

Prof. dr. Hans van den Bergh
1985 - 1991

Prof. dr. Jacob Oversteegen
1992 - 1998

Prof. dr. Cees Fasseur
1999 - 2007

Dr. Winnie Sorgdrager
2008 - 2016

Prof. dr. Elsbeth Etty
2017 - 2025

